

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ НА УРОКАХ КВІТНИКАРСТВА

У статті розкриваються основні напрями організації проектно-технологічної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках трудового навчання спеціальної школи. Розглядається структура проектно-технологічної діяльності, подається характеристика її основних етапів. Наводяться методичні рекомендації вчителю щодо організації та виконання учнями творчих проектів.

Ключові слова: учні з інтелектуальними порушеннями, корекційна спрямованість трудового навчання, корекційно-розвивальний зміст.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, значною мірою впливають на систему спеціальної освіти в Україні. Особливо вони позначаються на розвитку освітньої галузі «Технології», вивчення якої здійснюється через навчальний предмет «Трудове навчання».

Оновлення змісту професійно-трудового навчання учнів основної ланки спеціальної школи є необхідною умовою сьогодення, оскільки потрібно забезпечити належний рівень трудової підготовки старшокласників з урахуванням особливостей сучасного виробництва та попиту на ринку праці.

Чимало наукових досліджень присвячено трудовій підготовці школярів з інтелектуальними порушеннями. Зокрема вивчалася проблема підготовленості учнів з відхиленнями розумового розвитку

до самостійної трудової діяльності, особливості виконання практичних завдань, ефективність формування професійних знань і вмінь на уроках трудового навчання, корекційний вплив трудового навчання на всебічний розвиток учнів (Г. М. Дульнев, І. Єременко, С. Л. Мирський, В. Ю. Карвяліс, К. Турчинська, Б. К. Тупоногов, Б. І. Пінський, С. Д. Максименко, В. І. Бондар, І. Д. Бех, Г. М. Мерсіянова, О. П. Хохліна, Г. І. Жаренковатаін.).

За результатами аналізу теорії та практики трудової підготовки старшокласників загальноосвітніх закладів для дітей із розумовою відсталістю, виявлено таку низку проблем, які потребують негайного вирішення:

1. Необхідність активізації творчих сил школярів, розвитку та підвищення рівня професійної культури, відсутність сучасного науково-методичного забезпечення змісту трудового навчання в основній ланці спеціальної школи.

2. Переважне використання у навчально-виховному процесі застарілих репродуктивних методів, форм і засобів трудової підготовки, які обмежують розвиток творчих здібностей та нахилів учнів.

3. Недостатнє врахування структури порушень навчально-пізнавальної діяльності учнів з розумовою відсталістю, що має забезпечити диференціацію та максимальну індивідуалізацію навчального процесу.

Подолання цих суперечностей можливе шляхом вдосконалення змісту трудового навчання та передбачає:

— створення оптимальних умов для розвитку особистості та залучення школярів з інтелектуальними порушеннями до різних видів трудової діяльності відповідно до сучасного ринку праці;

— формування досвіду емоційно-ціннісних відносин і розвиток творчих здібностей учнів;

— забезпечення корекційно-розвивальної складової змісту трудового навчання, що передбачає розвиток особистості, корекцію емоційно-вольової, пізнавальної, комунікативної сфер;

— включення учнів у реальні виробничо-економічні відносини з метою виховання в них культури праці.

Розв'язанню цих проблем допоможе **курс «Квітникарство»**, який розроблено з урахуванням потреб суспільства на сучасному етапі, досвіду окремих спеціальних шкіл для дітей із вадами розумового розвитку, а також перспектив соціально-трудової адаптації випускників.

Програма курсу «Квітникарство» розрахована на підготовку учнів спеціальних шкіл до праці у зеленому, тепличному господарстві.

Після закінчення спеціальної школи за даною програмою випускники мають змогу продовжити навчання за цим фахом у коледжах.

Професійно-трудове навчання за даною програмою передбачає три етапи.

Перший етап (IV клас) включає ознайомлення учнів із найпростішими роботами з вирощування рослин на прикладі невибагливих квітково-декоративних культур, з умовами вирощування і правилами догляду за кімнатними рослинами.

Другий етап (V–VIII класи) — *основний*. На цьому етапі навчання учні опановують усіма необхідними теоретичними знаннями з вирощування, догляду за різними видами рослин (декоративними, кімнатними), а також набувають практичних умінь і навичок вирощування розсади квітково-декоративних рослин. Також школярі набувають навичок планування клумб і квітників.

Третій етап навчання (IX–X клас) розрахований на закріплення теоретичних знань і практичних вмінь, отриманих на попередніх етапах навчання, самостійну роботу учнів у теплиці, на присадибній ділянці, квітниках і клумбах. Підлітки використовують знання та практичні вміння і навички під час виробничої практики на базі зеленого або тепличного господарств. Передбачається виконання творчих проєктів. Усі етапи здійснюються під керівництвом та за практичної допомоги вчителя.

Одним із напрямів реалізації нового змісту курсу «Квітництво» у спеціальній школі є **проєктно-технологічна діяльність**, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Це дає можливість реалізувати варіативність у змісті трудової підготовки, тобто уникнути жорсткого і регламентованого наповнення змісту навчальної діяльності учнів. Проєктно-технологічна діяльність пов'язана з поліпшенням якості трудового навчання, переорієнтацією навчального процесу на особистість дитини з особливими потребами, на врахування індивідуальних особливостей і можливостей учнів з інтелектуальними вадами у процесі засвоєння технологічних знань та вмінь [1].

Останні психолого-педагогічні дослідження (М. Матяш, М. Нечаєв, С. Сисоєва, О. Пошетун, Л. Пироженко, О. Пехота, О. Коберник, С. Яшук, Д. Тхоржевський та ін.) переконливо доводять, що в проєктуванні, на відміну від традиційної практичної діяльності, активніше формуються пізнавальні процеси. На думку вчених, це пояснюється тим, що дитина перебуває під певним «впливом» проєктної діяльності. Так, особиста відповідальність учня за виконання

творчого проєкту веде до появи довільності вищих психічних функцій. Серед них, зокрема, такі, як довільність пам'яті, уваги, цілеспрямоване сприймання тощо. У цьому розумінні проєктну діяльність можна розглядати як засіб корекційного розвитку в розумово відсталих школярів пізнавальної сфери, формування позитивного становлення до праці тощо. Проте мова не йде про скасування традиційних прийомів інструктування. Оволодіння новими, більш активними прийомами роботи в поєднанні з традиційними методами, як вже сьогодні показує практика проєктного навчання, дає найвищий навчальний результат [2; 3; 4].

Під навчанням школярів проєктної діяльності слід розуміти спеціально організований процес оволодіння учнями на змістовому та функціональному рівні комплексом знань і вмінь, які з часом узагальнюються в проєктно-технологічну культуру, що формує в них готовність до проєктної взаємодії з навколишнім світом [1; 4].

На сьогодні теоретичні дослідження не лише наших, а й іноземних учених визначають проєктну діяльність як окрему, самостійну галузь людської діяльності, оволодіння якою може відбуватися цілеспрямовано, у процесі спеціально організованого навчання.

Отже, використання на уроках трудового навчання методу творчих проєктів передбачає створення оптимальних умов для розвитку творчої активності та корекції психічного розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями. Аналіз практики свідчить про доцільність виконання проєктів у 8–10-х класах, враховуючи достатній рівень підготовленості учнів до виконання творчих робіт. Школярі за допомогою вчителя обирають об'єкт проєктування, тему проєкту, тобто виріб, який вони хотіли б виготовити. Саме завдяки такій діяльності учні з інтелектуальними вадами привчаються до самостійної й систематичної роботи, у них виховується прагнення до створення нового, формується уявлення щодо перспективи застосування предмета, розвиваються морально-трудова й особистісні якості, загальноціннісні мотиви вибору професії, а також коригуються процеси пізнавальної, емоційно-вольової та мовленнєвої сфери.

Розрізняють такі основні етапи проєктно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання (О. Коберник, В. Сидоренко, А. Терещук, В. Бербер, С. Яшук та ін.):

- організаційно-підготовчий;
- конструкторський;
- технологічний;
- заключний.

На цих етапах учнями здійснюється відповідна система послідовних дій у виконанні проекту. Вчитель організовує діяльність учнів щодо вибору ними об'єкта проектування, що має відповідати бажанням і можливостям школярів, разом складає план роботи.

На **організаційно-підготовчому етапі** обирається проблема, над якою учні разом із учителем трудового навчання працюватимуть. Педагог пропонує дітям низку проблем, перераховує об'єкти проектування (виготовлення флористичних композицій, виробів із природних матеріалів, створення різноманітних букетів, оформлення клумб, шкільних ділянок, створення квіткових композицій у кашпо чи кошиках тощо), розповідає їм про вимоги, які ставляться до проектів, допомагає здійснити вибір необхідних технологій. Учні після розповіді вчителя аналізують запропоновані проблеми. Відбувається усвідомлений вибір теми, над якою будуть надалі працювати. Обов'язковим є консультування, надання порад, індивідуальної допомоги окремим школярам у процесі стимулювання їхньої діяльності, дотримання робочої атмосфери в класі. Після вибору учнями проблеми вчитель активізує їхні знання, необхідні в процесі роботи над проектом, допомагає формулювати ідеї та теми проектів. Розглядаються різні запропоновані варіанти. Далі відбувається визначення основних параметрів проекту (його розміру, функцій) і вимог щодо майбутнього виробу. Вчитель консультує дітей стосовно запропонованих оформлень проекту.

На наступному **конструкторському етапі** обмірковуються рішення проблеми, розробляється план роботи, добирається матеріал та інструменти. Вчитель допомагає учням розробити робочий план з описом відповідних робіт та підібрати необхідні матеріали. Він надає поради щодо доцільності використання інструментів та обладнання. Учні разом з учителем визначають раціональну технологію виготовлення виробу, способи його оформлення, добирають і розміщують на робочому місці матеріали, інструменти, звертають увагу на дотримання норм і правил поведінки у майстерні. Школярі разом із вчителем розраховують собівартість виробу, проводять екологічну експертизу, вивчають попит та пропозиції на проектувану продукцію.

Технологічний етап характеризується безпосередньою реалізацією творчого проекту. Відповідно до цього виконуються технологічні операції, передбачені процесом виготовлення або вдосконалення певного об'єкта праці. Учні добирають способи обробки об'єкта, коригують послідовність операцій і етапів складання виробу. Вчитель спостерігає, надає консультації, допомогу, слідкує за

дотриманням правил техніки безпеки у майстерні. Вчитель здійснює контроль за дотриманням дисципліни учнями на робочих місцях. Школярі оцінюють якість сконструйованого виробу, яку перевіряє вчитель.

На **заключному етапі** відбувається коригування виконаного виробу, порівняно із запланованим, здійснюється оформлення та захист проекту. Готові вироби учні порівнюють із запланованими. При наявності недоліків вчителем надаються поради щодо їх усунення. Школярі здійснюють випробування готового виробу разом із учителем. Вони оформлюють проект відповідно до окреслених на початковому етапі вимог, здійснюють самоаналіз вартості, самооцінку досягнутих результатів. Після індивідуальних консультацій школярі здійснюють аналіз проведеної роботи, підводять підсумки разом із учителем. Під час захисту проекту учні демонструють вироби одноліткам та групі експертів (вчителю трудового навчання), відповідають на поставлені їм запитання. Педагог здійснює контроль, слухає, бере участь в оцінюванні проекту. Створена комісія аналізує розповіді учнів про виконання проекту, оцінює проект.

Слід зазначити, що під час виконання творчих проектів в учнів з інтелектуальними порушеннями формується не лише технологічна культура, а й самоорганізація, самоконтроль, самостійність під час ухвалення рішень, висловлювань своєї думки, позиції, взаємодії і діалогу в процесі вирішення спільних завдань.

Форма захисту учнівських проектів може бути різною — це організація шкільної виставки, квіткових свят, фестивалів, демонстрація виробів, проведення конкурсів, ярмарку-продажу тощо [4; 5].

Під час виконання проектів можуть бути застосовані різні види технологій: обробки конструкційних матеріалів, дизайнерських робіт, технології оздоблювальних робіт, технології озеленення та елементи народних ремесел тощо.

Такий широкий спектр вибору технологій, які застосовуються при виконанні проектів, створює сприятливі умови для здійснення практичної діяльності учнів спеціальних шкіл відповідно до їхніх нахилів, бажань, навчально-матеріальної бази, виробничого оточення, регіональних традицій, народних художніх промислів тощо.

Аналіз наукових джерел (А. І. Терещук, О. М. Коберник) та практичного досвіду навчання учнів з інтелектуальними порушеннями проектної діяльності дає змогу визначити такі основні положення, які варто враховувати вчителю під час розроблення відповідної методики навчання:

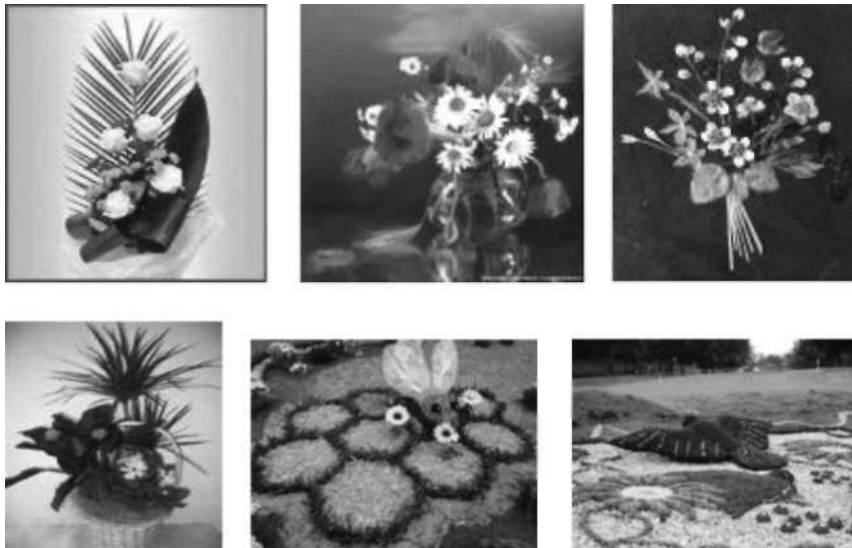
— творчий пошук розв'язання певної проблеми і процес створення відповідного проекту мають бути керованими та чітко спланованими з боку вчителя;

— проектування певного виробу необхідно здійснювати у вигляді виконання учнями окремих взаємопов'язаних між собою завдань. Завдання, відповідно до структури проектно-технологічної діяльності та їх змісту, доцільно класифікувати за трьома групами: з організації праці, конструкторські, технологічні;

— процес творчого пошуку має бути спрямованим головним чином на вибір учнями певної форми або конструкції виробу;

— на початковій стадії навчання проектування необхідно обирати прості завдання. Саме вони на перших етапах дають змогу учню з інтелектуальними порушеннями зрозуміти саму сутність або ідею виконання творчого проекту. І лише з часом слід ускладнювати технологію виготовлення певного виробу.

Зразки творчих проектів.

Отже, проектно-технологічна діяльність, яка реалізується під час виконання творчих проектів, створює умови реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня. Вона допомагає відроджувати народні традиції, що несуть в собі духовні та моральні цінності. На сучасних уроках трудового навчання інтегрується

дослідницько-пошукова, проектувальна, конструкторсько-технологічна діяльність учнів. Робота над проектом дає можливість розвивати інтелектуальний і творчий потенціал школярів, стимулювати їх до пошукової роботи, формувати логічне та критичне мислення. Таким чином учні мають можливість розвивати необхідні для самостійного життя трудові та соціальні компетенції.

В статті розкриваються основні напрямки організації проектно-технологічної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках трудового навчання в спеціальній школі. Розглядається структура проектно-технологічної діяльності, приводиться характеристика її основних етапів. Подані методичні рекомендації учителю щодо організації та виконання учнями творчих проектів.

Ключевые слова: ученики с интеллектуальными нарушениями, коррекционная направленность трудового обучения, коррекционно-развивающее содержание.

In the article basic directions of organization are exposed project-technological to activity of students with intellectual violations on the lessons of labour studies of the special school. A structure is examined project-technological to activity, description of it is given the basic stages. Methodical recommendations a teacher are exposed in relation to organization and implementation of creative projects students.

Key words: students with intellectual violations, corrective orientation of labour studies, corrective -developing maintenance.

Література

1. Терещук А. І., Коберник О. М. Трудове навчання: методичні рекомендації та дидактичні матеріали. 5 клас. — Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. — 160 с.
2. Мерсіянова Г. М. Рекомендації до впровадження основних вимог програми з трудового навчання для розумово відсталих учнів (початкова ланка) у практику роботи вчителя // Дефектологія. — 2006. — № 1. — С 2–4.
3. Тхоржевський Д. О. Обговорюємо проект нової програми // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2001. — № 4. — С 32–36.
4. Матяш Н. В. Психологія проектно-технологічної діяльності в умовах технологічного формування / под ред. В. В. Рубцова. — Мозырь: РИФ «Белый ветер», 2000. — 286 с.
5. Коберник О. Проектно-технологічна система трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2003. — № 2. — С. 17–20.